

Fen ve Mühendislik Bilimleri İçin
MESLEK ETİĞİ

Cevdet Emin EKİNCİ

**Fen ve Mühendislik Bilimleri İçin
MESLEK ETİĞİ**

Yazar
Cevdet Emin EKİNCİ

©
Data Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.
Yayıncının izni olmaksızın, kitabın tümünün veya
bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı,
çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

**BU KİTAP T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞININ
BANDROLÜ İLE SATILMAKTADIR.**

ISBN
978-605-7511-06-5

Sertifika
16199

Sayfa Tasarımı
Fırat Akademi A.Ş.
NWSA Yayın Sekreterliği

Redaksiyon
Zeynep Nur DUMAN

Kapak Tasarımı
Data Grafik Ekibi

Baskı ve Cilt
Sonçağ Matbaacılık
ANKARA

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi
1518 Sok. Mat-Sit İş Merkezi No: 2/20
Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0 312 384 29 95

AMAÇ
Dersin amacı; • Etik kavramlarını öğrenme, • Etik dışı davranışları ve etiksel yozlaşmaları öğrenme, • Mesleki etik kodları öğrenme, • Etik ve toplum ilişkisini, • Etik ve ahlak ilişkisini öğrenme, • Mesleki değerleri öğrenme, • İş hayatı ve yönetim etiğini öğrenme, • Fen ve mühendislik etik kurallarını öğrenme, • Bilimsel yayın etik kurallarını öğrenme, • Etik ve evrensel yaklaşımları öğrenme, • Kişisel ve akademik gelişim konusunda yapılması gerekenleri öğrenmedir.
HEDEF
Dersin genel hedefi; • Meslek etiği konusunda özel anlayış geliştirmek, • Etik yöntemleri hakkında bilgi ve beceri kazandırmak, • Etik dışı davranışları ciddi ve tutarlı yaklaşımlarla analiz etme ve değerlendirme yetisi edindirmek, • Veri toplama, veri analiz ve değerlendirme tekniklerini uygulayabilme becerisi geliştirmek, • Fen ve mühendislik etiği ilkelerine katkı getirmek, • Fen ve mühendislik alanlarında yaşanan etik dışı sorunların çözümünde sistemli düşünme ve analitik yöntemleri uygulama becerisi kazandırmaktır.
DEĞERLENDİRME
Dersin değerlendirilmesi; • Derse devam ve ders etkinliklerini zamanında tamamlama, • Ders ortamındaki sunum ve tartışmalara aktif olarak katılma, • Ara ve final sınav performans-başarı durumu dikkate alınarak yapılacaktır.
KAYNAKÇA GÖSTERİMİ
Ekinci, C.E., (2021). Fen ve Mühendislik Bilimleri İçin Meslek Etiği. Ankara: Data Yayınları.

DERS İŞLEME VE İZLEME PLANI

Ünite	Ünite / Bölüm Başlığı	Sayfa Aralığı	Saat ve Tarih	
Giriş	Dersin Tanıtımı, Ders Planı, Tanışma, Amaç, Hedef, Değerlendirme, Ders İşleniş Sistemi ve Etkinliklerin Açıklanması	Giriş (i-iii)	3 Saat	1. Hafta ... / ... / 20...
1	Etik Kavramı, Teori ve Sistemler	1-16	3 Saat	2. Hafta ... / ... / 20...
2	Etiksel Yozlaşma	17-28	3 Saat	3. Hafta ... / ... / 20...
3	Mesleki Etik ve Etik Kodlar	29-46	3 Saat	4. Hafta ... / ... / 20...
4	Etik ve Toplum İlişkisi	47-52	3 Saat	5. Hafta ... / ... / 20...
5	Etik ve Ahlak İlişkisi	53-60	3 Saat	6. Hafta ... / ... / 20...
6	Etik ve Mesleki Değerler İlişki	61-68	3 Saat	7. Hafta ... / ... / 20...
7	İş Hayatı ve Yönetim Etiği	69-88	3 Saat	8. Hafta ... / ... / 20...
8	Fen ve Mühendislik Etiği	89-102	3 Saat	9. Hafta ... / ... / 20...
9	Bilimsel Yayın Etiği	103-114	3 Saat	10. Hafta ... / ... / 20...
10	Etikte Evrensel Yaklaşımlar	115-122	3 Saat	11. Hafta ... / ... / 20...
11	Etik Dışı Davranışların Önlenmesi	123-140	3 Saat	12. Hafta ... / ... / 20...
12	Meslek Etiğinde Örnek Olaylar	141-155	3 Saat	13. Hafta ... / ... / 20...
13	Dersin Genel Değerlendirmesi	1-155	3 Saat	14. Hafta ... / ... / 20...
Ara Sınav		Derslik:	Saat:	... / ... / 20...
Final Sınavı		Derslik:	Saat:	... / ... / 20...
Bütünleme Sınavı		Derslik:	Saat:	... / ... / 20...

İÇİNDEKİLER

1. ETİK KAVRAMI, TEORİ VE SİSTEMLER	1
1.1. Giriş	
1.2. Etik	
1.3. Temel Etik Yaklaşımlar	
1.4. Ahlaki Gelişim Süreci	
1.5. Etik Kurallar	
1.6. Etik Sistemler	
1.6.1. Amaçlanan Sonuç Etiği	
1.6.2. Kural Etiği	
1.6.3. Kişisel Etik	
1.6.4. Sosyal Yaşam Etiği	
1.6.5. Toplumsal Sözleşme Etiği	
1.6.6. İş Etiği	
1.6.7. İşletme Etiği	
1.7. Etik Teorileri ve Tarihi Süreci	
1.7.1. İlkçağ Etik Teorileri	
1.7.2. Ortaçağ Etik Teorileri	
1.7.3. Modern Çağ Etik Teorileri	
1.7.4. Çağdaş Çağ Etik Teorisi	
2. ETİKSEL YOZLAŞMA	17
2.1. Giriş	
2.2. Toplumsal Yozlaşma	
2.2.1. Ekonomik Yapıdan Kaynaklanan Yozlaşma ve Nedenleri	
2.2.2. Siyasi Yapıdan Kaynaklanan Yozlaşma ve Nedenleri	
2.2.3. Bürokratik Yapıdan Kaynaklanan Yozlaşma ve Nedenleri	
2.2.4. Toplumsal Yapıdan Kaynaklanan Yozlaşma ve Nedenleri	
2.2.5. Tarihsel Yozlaşma ve Nedenleri	
2.3. Mesleki Yozlaşma	
2.3.1. Mesleki Yozlaşma Nedenleri	
2.3.2. Mesleki Yozlaşma Yansımaları	
2.3. Politik Yozlaşma	
2.4. Kültürel Yozlaşma	
2.5. Ahlaki Yozlaşma	
2.5. Yönetmel Yozlaşma	
2.6. Bilimsel Yozlaşma	
3. MESLEKİ ETİK VE ETİK KODLAR	29
3.1. Giriş	
3.2. Meslek Etiği İlkeleri	
3.2.1. Mesleğe Bağlılık İlkesi	
3.2.2. Yasallık İlkesi	
3.2.3. Doğruluk İlkesi	
3.2.4. Yeterlilik İlkesi	
3.2.5. Güvenilirlik İlkesi	
3.3. Mesleki Etikte Etik İkilem ve Etik Sapma	

- 3.4. Meslek Kültürü
- 3.5. Etik Kodlar
- 3.6. Mühendisler İçin Etik Kodlar (NSPE)
 - 3.6.1. Ana İlkeler
 - 3.6.2. Ana İlkelerin Uygulama Kuralları
 - 3.6.2.1 Kamu Sağlığı, Güvenliği ve Refahını Gözetme
 - 3.6.2.2. Sadece Yetkinlikleri Olan Konularda Hizmet Sunma
 - 3.6.2.3. Kamuoyunu Bilgilendirirken Sadece Doğru ve Objektif Olma
 - 3.6.2.4. Çalıştıkları İş Yerine, Temsilcisi veya Vekili Oldukları Müşterilerine Daima Sadık Olma
 - 3.6.2.5. Aldatıcı Davranışlardan Kaçınma
 - 3.6.3. Mesleki Yükümlülükler
 - 3.6.3.1. İlişkilerinde En Üst Düzeyde Dürüst ve Namuslu Olma
 - 3.6.3.2. Kamu Yararına Hizmet Etmeye Arzulu Olma
 - 3.6.3.3. Kamuyu Aldatmaya Yönelik Faaliyetlerden Kaçınma
 - 3.6.3.4. Mahremiyete Saygılı Olma
 - 3.6.3.5. Mesleki Görevlerini Tarafsızca İcra Etme
 - 3.6.3.6. Meslektaşlarına ve İşyerine Saygı Duyma
 - 3.6.3.7. Mesleki İtibarı Muhafaza Etmek ve Mesleki Başarıyı Destekleme
 - 3.6.3.8. Mesleki Sorumluluklarına Sahip Çıkma
 - 3.6.3.9. Fikri Mülkiyete Saygılı Olma
 - 3.7. Akademisyenlik Mesleğinde Etik Kod Geliştirilmesi

4. ETİK VE TOPLUM İLİŞKİSİ 47

- 4.1. Giriş
- 4.2. Tarihsel Gelişim Sürecinde Etiğe Bakış
- 4.3. Etik Değerlere Uygun Davranışların Sonuçları
- 4.4. Etik Sorgulama
- 4.5. Etik Türleri
- 4.6. Toplumsal Yansımaları
- 4.7. Etik Değerlere Uygun Davranmamanın Sonuçları

5. ETİK VE AHLAK İLİŞKİSİ 53

- 5.1. Giriş
- 5.2. Ahlak ve Ahlaki Gelişim Süreci
- 5.3. Ahlak Felsefesinde Bazı Kuramlar
 - 5.3.1. Evrensel Ahlak Yasasının Olmadığını Öne Süren Ahlak Kuramları
 - 5.3.1.1. Hazcı Ahlak Felsefesi
 - 5.3.1.2. Yararcı Ahlak Felsefesi
 - 5.3.1.3. Bencilliği Temele Alan (Egoist) Ahlak Felsefesi
 - 5.3.1.4. Anarşist Ahlak Felsefesi
 - 5.3.2. Evrensel Ahlak Yasasının Var Olduğunu Öne Süren Ahlak Kuramları
 - 5.3.3. Sübjektif Özelliklerin Ahlak Yasasını Belirlediğini Öne Sürenler
 - 5.3.4. Objektif Özelliklerin Ahlak Yasasını Belirlediğini Öne Sürenler
- 5.4. Ahlak Felsefesinin Temel Kavramları
- 5.5. Ahlak-Din İlişkisi
- 5.6. Ahlak-Hukuk İlişkisi
- 5.7. Ahlak-Psikoloji İlişkisi

- 5.8. Ahlak-Sosyoloji İlişkisi
- 5.9. Ahlak-Felsefe İlişkisi
- 5.10. Ahlak-Eğitim İlişkisi
- 5.11. Ahlaki İkilem
- 5.12. Ahlaki Sapma

6. ETİK VE MESLEKİ DEĞERLER İLİŞKİ 61

- 6.1. Giriş
- 6.2. Mesleki Değerler
- 6.3. Etik ve Mesleki Değerler Arasında İlişkinin Oluşturulması
- 6.4. Sürdürülebilir Mesleki Değer Geliştirme Yaklaşımları
 - 6.4.1. Kişisel Gelişim
 - 6.4.2. Kültürel Gelişim
 - 6.4.3. Topluma ve Bilime Katma Değer Oluşturma
 - 6.4.4. Otorite Figürü Olma
 - 6.4.5. Rehberlik ve Danışmanlık

7. İŞ HAYATI VE YÖNETİM ETİĞİ 69

- 7.1. Giriş
- 7.2. İş Hayatında Etik İlkeler
 - 7.2.1. Adalet
 - 7.2.2. Eşitlik
 - 7.2.3. Dürüstlük ve Doğruluk
 - 7.2.4. Tarafsızlık
 - 7.2.5. Sorumluluk
 - 7.2.6. İnsan Hakları
 - 7.2.7. Hümanizm
 - 7.2.8. Bağlılık
 - 7.2.9. Hukukun Üstünlüğü
 - 7.2.10. Sevgi
 - 7.2.11. Hoşgörü
 - 7.2.12. Laiklik
 - 7.2.13. Saygı
 - 7.2.14. Tutumluluk
 - 7.2.15. Demokrasi
 - 7.2.16. Olumlu İnsan İlişkileri
 - 7.2.17. Açıklık
 - 7.2.18. Hak ve Özgürlükler
 - 7.2.19. Emeğin Hakkını Verme
- 7.3. Yönetimde Meslek Etiği
 - 7.3.1. Yöneticilerin Çalışanlara Karşı Sorumlulukları
 - 7.3.2. Yönetimde Etik Dışı Davranışlar
 - 7.3.2.1. Ayrımcılık
 - 7.3.2.2. Kayırma
 - 7.3.2.3. Rüşvet
 - 7.3.2.4. Yıldırma-Korkutma
 - 7.3.2.5. Sömürü (İstismar)
 - 7.3.2.6. İhmal

- 7.3.2.7. Bencillik
- 7.3.2.8. İşkence (Eziyet)
- 7.3.2.9. Yolsuzluk
- 7.3.2.10. Yaranma-Dalkavukluk
- 7.3.2.11. Şiddet-Baskı-Saldırganlık
- 7.3.2.12. Hakaret ve Küfür
- 7.3.2.13. Bedensel ve Cinsel Taciz
- 7.3.2.14. Kötü Alışkanlıklar
- 7.3.2.15. Dogmatik Davranış
- 7.3.2.16. Görev ve Yetkinin Kötüye Kullanımı
- 7.3.2.17. Dedikodu
- 7.3.2.18. Zimmet
- 7.3.2.19. Yobazlık-Bağnazlık
- 7.3.3. Kamu Yönetim Etiği
- 7.4. İş Etiğinde Uygun Davranışların Sonuçları
- 7.4.1. Etik Liderlik ve Yöneticilik
- 7.4.2. Çalışanların Etik Profilleri
- 7.4.3. Farklı Mesleklerde Etik İlkeler
- 7.4.4. İş Etiğine Uygun Ortamların Oluşturulması
- 7.4.6. İş Ahlakına Uygun Koşulların Çalışanlara Etkisi
- 7.5. Etiğe İlişkin Örgütsel Yapı
- 7.5.1. Kamu Görevlileri Etik Kurulu
- 7.5.2. Etik Komisyonları
- 7.5.3. Yetkili Disiplin Kurulu
- 7.5.4. Kamu Etik İlke ve Değerlere İlişkin Mevzuat
- 7.6. Yönetimde Etik Dışı Davranış Türleri
- 7.6.2. Kişisel Güç Kullanımına Dönük Etik Dışı Davranışlar
- 7.6.3. Maddi Menfaat Kazanımına Dönük Etik Dışı Davranışlar
- 7.6.4. Resmi Statü Kullanımına Dönük Etik Dışı Davranışlar

8. FEN VE MÜHENDİSLİK ETİĞİ 89

- 8.1. Giriş
- 8.2. Temel Bilimlerinde Etik
- 8.3. Mühendislik Etiği İlkeleri
- 8.3.1. Mesleki Davranış İlkeleri
- 8.3.2. TMMOB Mesleki Davranış İlkeleri
- 8.3.2.1. Topluma Karşı Sorumluluklar
- 8.3.2.2. Doğaya ve Çevreye Karşı Sorumluluklar
- 8.3.2.3. İşverene ve Müşteriye Karşı Sorumluluklar
- 8.3.2.4. Mesleğe ve Meslektaşına Karşı Sorumluluklar
- 8.3.2.5. Kendilerine Karşı Sorumluluklar
- 8.3.3. Dünya Mühendisler Birliği'nin Etik Kodları

9. BİLİMSEL YAYIN ETİĞİ 103

- 9.1. Giriş
- 9.2. Bilimsel Araştırma Etiği
- 9.2.1. Varsayım ve Tasarım
- 9.2.2. Araştırma Projesi, Protokolü ve Metodolojisi

9.2.3. Verilerin Saklanması	
9.2.4. Verilerin Analizi	
9.3. Yayın Etiği	
9.3.1. Yazarlık Hakkı Sorunları (Sorumsuz Yazarlık)	
9.3.2. İntihal-Aşıırma-Korsanlık (Plagiarism-Plajerizm-Piracy)	
9.3.3. Sahtecilik-Uydurmacılık (Fabrikasyon)	
9.3.4. Çoklu Yayın (Duplikasyon)	
9.3.5. Bölerek Yayınlama (Salami Slicing)	
9.3.6. İnsan-Hayvan Etiğine Saygısızlık	
9.3.7. Kaynakların Taraflı Seçilmesi (Cooking, Trimming)	
9.3.8. Taraflı Yayın (Falcification)	
9.3.9. Saygısızlık-Vefasızlık (Disrespect-Disloyalty)	
9.3.10. Yazarlık Haklarını Değıştirme	
9.4. Araştırmacı-Katılımcı Etiği	
9.4.1. Gönüllü Katılım	
9.4.2. Yanlılık	
9.4.3. Açık veya Gizli Araştırma	
9.4.4. Aydınlatılmış Onam	
9.4.5. Gizlilik ve Anonimlik	
9.4.6. Verilerin Güvenliği	
9.4.7. Zarar Vermemek5	
10. ETİKTE EVRENSEL YAKLAŞIMLAR	115
10.1. Giriş	
10.2. Etik Gerekçelendirme Yöntemleri	
10.2.1. Mantıksal Yöntem	
10.2.2. Söylemsel Yöntem	
10.2.3. Diyalektik Yöntem	
10.2.4. Analogik Yöntem	
10.2.5. Transsendental Yöntem	
10.2.6. Analitik Yöntem	
10.2.7. Yorumsama Yöntemi	
10.3. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	
11. ETİK DIŞI DAVRANIŞLARIN ÖNLENMESİ	123
11.1. Giriş	
11.2. Etik dışı Davranışların Nedenleri	
11.2.1. Sosyolojik Nedenler	
11.2.2. Psikolojik Nedenler	
11.3. Etik Dışı Davranışların Önlenme Yaklaşımları	
11.3.1. Hukuki Önlemler	
11.3.2. Eğitsel Önlemler	
11.3.3. Teknik Önlemler	
11.3.4. Genel ve Yönetmel Önlemler	
11.4. Etik Dışı Davranışlar İçin Hukuki Düzenlemeler	
11.4.1. Yayın Etiği Konusunda Bazı Önemli Uluslararası Kuruluşlar	
11.4.2. Telif Hakları ile İlgili Bazı Önemli Uluslararası Hukuksal Düzenlemeler	
11.5. YÖK Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri	
11.5.1. Etiğe Aykırı Davranış Uyarı ve Yaptırımları	

11.5.2. Öğretim Elemanlarının Yükümlülükleri	
11.5.2.1. Öğretim Elemanlarının Meslektaşlarına Karşı Yükümlülükleri	
11.5.2.2. Öğretim Elemanlarının Kendi Disiplinlerine Karşı Yükümlülükleri	
11.5.2.3. Öğretim Elemanlarının Üniversiteye Karşı Yükümlülükleri	
11.5.2.4. Öğretim Elemanlarının Topluma Karşı Yükümlülükleri	
11.5.3. Bilimsel Araştırma, Yayın ve Değerlendirme Etiği	
11.5.3.1. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği	
11.5.3.2. Bilimsel Değerlendirme Etiği	
11.5.4. Eğitim ve Öğretim Etiği	
11.5.4.1. Öğretim Elemanlarının Eğitim ve Öğretim Sürecindeki Sorumlulukları	
11.5.4.2. Öğretim Elemanlarının Öğrencilere Karşı Yükümlülükleri	
11.5.5. Hizmet Etiği	
11.5.5.1. Öğretim Elemanlarının Hizmet Sunumuna İlişkin Etik Değer ve İlkeler	
11.5.5.2. Akademik Yönetim Etiği	
11.6. Etik Dışı Davranışlara Karşı Geliştirilecek Bazı Önlemler	
11.6.1. Etik Yasaları	
11.6.2. Etik Komiteleri	
11.6.3. Servet Bildirimi Yasaları	
11.6.4. Çıkar Çatışması Yasaları	
11.6.5. İhbar Etme	
12. MESLEK ETİĞİNDE ÖRNEK OLAYLAR	141
12.1. Giriş	
12.2. Fen Bilimlerinde Örnek Olaylar	
12.2.1. Matematik Öğretmeni-1	
12.2.2. Matematik Öğretmeni-2	
12.2.3. Okul Müdürü [1]	
12.3. Bilimsel Yayın Etiği Örnek Olayları	
12.3.1. İntihal Örnek Olayı	
12.3.2. Sahtecilik-Uydurma Örnek Olayı	
12.3.3. Aldatmaca Örnek Olayı	
12.3.4. Yayını Tekrar Etme Örnek Olayı	
12.3.5. Bir Yayının Bölünerek Parça Şeklinde Yayınlanması Örnek Olayı	
12.3.6. Yazarların Adının Kullanılması Örnek Olayı	
12.3.7. Destekçiler Yazmama Durumu ve Teşekkür Kısımında Eksiklik Örnek Olayı	
12.3.8. İnsanların ve Hayvanların Üzerinde Yapılan Araştırmalarda Etik Dışı Davranış Örnek Olayı	
12.3.9. Kaynaklarda Taraflılık Örnek Olayı	
12.3.10. Taraflı Yayın Yapma Örnek Olayı	
12.4. Önerili ve Cevaplandırılmış Etik Olaylar	
12.5. Evrensel Bazı Etik Olaylar ve Değerlendirmesi	
DERS DIŞI ETKİNLİK	149-153